

POSLEDNÍ CESTA

Gabriela a Jan Sommerovi vedou nejstarší pohřební službu v Česku. Se smrtí se přitom setkali už jako děti, když jim zemřel tatínek a odkázal jim rodinnou firmu. Pohřební služby Sommer existují více než 150 let a dva mladí sourozenci jsou šestou generací jejich majitelů.

JANA MERTO VÁ,
FOTO: LIBOR FOJTÍK, ARCHIV SOMMEROVÝCH

FORBES.CZ

KVĚTEN 2023

B

Na skalnatém návrší se k nebi tyčí zřícenina říčanského hradu. Okoušaná zubem času, nájezdy husitů a dlouhými roky pustnutí. Kamenné torzo je po staletí němým svědkem historických událostí v podhradí. Stálo tady v roce 1870, když si Antonín Sommer otevřel pohřebnickou živnost. I v roce 1999, když ji ještě jako děti zdědili po zemřelém tatínkovi Gabriela a Jan Sommerovi. Dva sourozenci vedou nejstarší pohřební službu v Česku jako šestá generace rodiny. Ve funebráckém řemesle pokračují v domě v podhradí, kde rodinný podnik založil jejich praprapradědeček.

„Jmenoval se Antonín Sommer. Donedávna jsme ale nevěděli, kdy s tímhle podnikáním začal. Jen to, že se v roce 1888 ženil a v té době už podle oddacího listu firmu měl. Pát-rali jsme všude možně, ale přesný rok založení ne a ne najít. Zjistili jsme ho úplně náhodou v den, kdy jste volala kvůli rozhovoru. Asi půl hodiny poté za námi přišel pán, kterému jsme vypravovali už celou řadu pohřbů

včetně rozloučení s jeho dědečkem v roce 1948. Přinesl nám fakturu z té doby, na které byl rok založení Pohřebních služeb Sommer 1870,“ líčí Jan Sommer v kanceláři s výhledem na zříceninu hradu.

Jeho sestra Gabriela po tomhle zjištění začala pátrat, co všechno se v roce 1870 stalo. „Ten rok bylo založené Mitsubishi, začal se stavět Brooklynský most v New Yorku, vrcholilo sjednocení Itálie a vypukla francouzsko-pruská válka. Německo tak ještě ani nebylo sjednocené a naše firma už existovala. Je neuvěřitelné, že funguje víc než 150 let,“ říká Sommerová, zatímco nás provází domem, kde její předci nejen podnikali, ale i bydleli. Sommerovi byli původně truhlářská rodina. Později začali vyrábět rakve a od toho byl jen krůček k pohřebním službám. Po desetiletí se předávaly z otce na syna, až je získal dědeček současných majitelů Alois Sommer.

Komunisté mu v roce 1948 firmu sebrali a znárodnili, jenže v okolí Říčan neměli nikoho, kdo by pohřebnictví rozuměl. A tak původního majitele nechali, aby společnost vedl dál. „O všechno přišel, ale kvůli odkazu předků se rozhodl v tom pokračovat u cizích. Pohřebnictví se za komunismu stalo součástí komunálních služeb a jeho úroveň neskutečně poklesla. Dnes jezdíme pro zemřelé klidně ve dvě v noci. Tehdy je ale svázeli až ráno aviiemi, do kterých se vešlo dvacet rakví. V rámci mechanizace také vyřadili kočáry tažené koňmi a nahradili je traktory, které během smutečního průvodu táhly valník s rakví. Funebráci byli oblečení ve „školnických“ modrých pláštích. Náš děda z toho byl nešťastný, a tak si vydupal na město, aby na pohřby chodili v oblecích,“ vypráví Jan Sommer.

Po revoluci se podnik znovu vrátil do rukou rodiny, ale vybavení v restitucích nezískali. Tatínek současných majitelů Miroslav si tak půjčil peníze a za ty od města koupil pohřební auta. „V roce 1948 komunisté sebrali rodině

krásná nová auta. V roce 1989 tam zbyly jen vraky. Než táta vydělal první peníze a mohl si pořídit nový vozový park, tak musel jezdit s téměř „šroty“,“ líčí Jan Sommer. Jako dítě se občas setkával ve škole s posměšky kvůli tomu, že pochází z pohřebnické rodiny. Jeho sestru zase vrstevníci zasypávali otázkami. O rodinném podnikání toho ale ani jeden příliš nevěděli, tatínek je na pohřby nebral a – jak sami říkají – měli dětství jako všechny jiné děti.

V něčem bylo ale přece jen jiné. Když jim bylo osm a deset let, jejich tatínek náhle zemřel při dopravní nehodě. Se smrtí se tak setkali už ve velmi nízkém věku. Otec jim navíc odkázal své podnikání, takže se už jako děti stali majiteli firmy. Do jejich osmnácti let byl podnik v opatrovnictví maminky, která původně pracovala jako geoložka. „Bylo to pro ni opravdu náročné. Musela najednou dělat mámu i tátu. A zároveň přejít do úplně jiného oboru. Naštěstí ve firmě zůstala naše paní provozní Květa Černá, která podnik dál spravovala. My jsme v té době byli malé děti a ty se se smrtí vyrovnávají jinak než teen-ageři a dospělí. Některé roviny toho, jak moc to změnilo můj život, objevuji až teď po třicítce,“ popisuje Gabriela Sommerová.

Byť jim firma připadla, nikdo je neutil, aby její vedení převzali. A zatímco u mladšího bratra to byla přímočará cesta, u starší sestry vedla mírnou oklikou. „Vždycky jsem věděl, kdo jsem, kdo budu a že jednou budu dělat to, co táta. Přišlo mi to naprosto přirozené,“ říká Jan Sommer. Jeho sestru to ale táhlo do Kambodži, pracovala pro Stálou misi České republiky při OSN v Ženevě a v rámci Rozvojového programu OSN působila také v Kosovu. „Po návratu domů jsem začala pracovat v rodinné firmě. Zjistila jsem, že tam mám přidanou hodnotu a spoustu nápadů, jak naše služby zlepšit. Chytlo mě to a ukázalo se, že

KVĚTEN 2023

se nám s bráchou dobře pracuje,“ popisuje Gabriela Sommerová.

Zatímco ona má na starosti nabídku služeb a sjednávání pohřbů, její bratr zařizuje, aby vše probíhalo tak, jak má, od odvozu zesnulých až po praktické věci na pohřbu. „Takhle to fungovalo i historicky. Na pohřbech byli hlavně muži, protože je tam potřeba hodně fyzicky náročné práce. Firma se dědila z otce na syna. A jejich ženy většinou pracovaly v kanceláři. Dnes ženy v pohřebnictví nejsou nic neobvyklého. Spíš není moc běžné, že pohřební službu mají mladí lidé,“ líčí triatřicetiletá Sommerová, která firmu vede s o dva roky mladším bratrem. Oba mají společnou vizi, že chtějí změnit pohled naší společnosti na pohřebnictví, pozvednout jeho úroveň a zároveň ho přiblížit potřebám lidí v 21. století.

„Když se nad tím člověk opravdu zamyslí, tak v rámci jednoho života není žádná událost významnější než narození a úmrtí, začátek a konec. Chvilka mezi tím se nazývá život a ten je pořád zdánlivě před námi. Na to, že jednou skončí, ale nechce nikdo myslet, protože je to náročné na zpracování. Nikdo si smrt nepřejeme, tak z ní děláme tabu. Jenže tady prostě je. Dříve ji brali jako normální součást života. Posmrtný rituál byl obrovská událost, oslava života, mentální proces smířování se s nastalou situací, na to ale naše společnost už pozapomněla,“ říká Jan Sommer.

A v zapomnění upadla i celá řada smutečních tradic. Neobvyklé byly třeba pohřby svobodných mládců. Vystrojila se jim posmrtná svatba, která symbolizovala jejich nenaplněný životní osud. Zemřelí byli oblečeni do svatebních šatů a za rakví šly dvě smuteční nevěsty – jedna oděná v bílém a druhá v černém. Bílá nevěsta symbolizovala věkovou vrstevnici zemřelého a černá nevěsta, která nesla zlomenou svíci na znamení přerušného života, mládeňcovu nevěstu. „V průvodu byli také mládenci

v oblecích s bílými šerpami a družičky v bílém. V párech takto šly desítky mladých lidí,“ popisuje Jan Sommer a ukazuje nám tento rituál na starých fotkách.

Komunismus ale tuhle tradici postupně vymazal, stejně jako celou řadu dalších. Z oslavy života se pohřeb proměnil v nutné zlo. „Čtyřicet let se v pohřebnictví nic neměnilo, neinvestovalo, celý obor jen upadal. Posílali tam lidi za trest – třeba bývalé vězně. A podle toho to také vypadalo. Nezlepšilo se to ani po revoluci. Pohřebnictví mělo špatnou pověst a nikdo nový se do oboru nevrhal. Pohřební služby si tak zakládali ti samí lidé, kteří tam pracovali za komunismu. A špatný přístup si ze staré doby přetáhli i do té nové,“ líčí Gabriela Sommerová. Za třicet let se podle ní situace výrazně zlepšila, ale pořád existují pohřební služby, které se nechovají eticky a zneužívají zranitelnosti pozůstalých. „Známe třeba případy, kdy někdo z rodiny jezdí se záchrankou a dohazuje zakázky svým příbuzným s pohřební službou,“ podotýká Jan Sommer.

I proto se se sestrou snaží podnikat jinak než starší generace. „Chceme to dělat hlavně otevřeně a citlivě.

Přichází za námi lidé v nejhorších chvílích života. A my jim musíme být oporou. Všichni máme kurzy krizové intervence, abychom věděli, jak s pozůstalými mluvit a jakým frázím se vyhnout. Věty typu ‚To přejde‘ mohou neskutečně zranit. Někdo se chce vypovídat, jiný nechce mluvit vůbec. A my musíme umět vyčíst, co kdo potřebuje. Psychologická rovina je nesmírně důležitá,“ říká Gabriela Sommerová, zatímco nás provází druhou kancelářskou firmou v Uhřetěvsi. Světlé prostory, stěny porostlé zelení. Žádná černá, žádné těžké závěsy, nic morbidního. I to je podle ní součástí moderního přístupu. Stejně jako třeba možnost sjednat si pohřeb online, kterou právě připravují.

„Velkou roli hrají detaily. Nesmí se třeba stát, že ve jméně na věnci chybí čárka. Zní to jako banalita. Ale smrt blízkých je extrémně citově náročná věc. A každá taková drobnost vám může pohřeb zkazit a už tak složitou situaci zhoršit. Nemůžeme si proto dovolit žádnou chybu,“ říká Sommerová. A její bratr k tomu dodává: „Máme morální a etické závazky nejen vůči rodinám, ale i našim předkům, hlavně tátovi. Chceme to

dělat stejně slušně a poctivě jako oni.“ I díky dlouhé tradici si vybudovali dobré jméno nejen na Říčansku, ale po celém Česku. Nejvíce lidí se na ně obrací na doporučení. „Občas přijíždějí i z druhého konce republiky. Nedávno tady byl třeba pán, který žije v Plzni, úmrtí se stalo v Praze a pohřeb byl v Rakovníku. Rozloučení se zemřelými děláme napříč Českem. Vždy se tam jezdím podívat a inspirovat se, jaké jsou kde tradice,“ říká Jan Sommer.

Většina rodin si přeje klasické obřady, ale Sommerovi už připravovali i muslimský či buddhistický pohřeb. Muslimové ukládají zemřelé do země do 24 hodin od úmrtí, nepoužívají rakve a těla pohřbívají obalená pouze látkou. „Sehnat v Česku hrobníka, který by měl čas vykopat ještě ten den hrob, není jednoduché. Ale podařilo se nám to zařídit na Olšanském

hřbitově. Rodina byla ochotná jim připlatit za to, že jim tam hrob připravili tak rychle. Pohřbívát v Česku bez rakve je ale složité. Abychom se tak co nejvíce přiblížili naplnění tradice, domluvili jsme se s pozůstalými, že použijeme rakev z měkkého dřeva, které se v zemi rychle rozpadne,“ líčí Jan Sommer.

Buddhisté zase ukládají těla zemřelých do rakve až v den pohřbu. Tělo tak muselo být do té doby uložené v hygienickém vaku. „Pozůstalí chtěli mít obřad ve velké síni, kde jsou ale časová okna. Aby tam mohli mniši provádět několik hodin rituály, museli jsme zamluvit hned několik těchto bloků. Ve strašnickém krematoriu nám naštěstí vyšli vstříc,“ vzpomíná Jan Sommer.

Jeho rodina připravovala pohřby pro celou řadu známých osobností, ale i pro méně známé lidi, se

kterými se přišlo rozloučit třeba 700 lidí. „Čím dál víc lidí si chce smuteční obřad udělat po svém jinde než v kostele nebo krematoriu. Domlouváme s nimi rozloučení například doma, na zahradě nebo v lese. Podle statistik je v Česku ohromné množství kremací bez předešlého obřadu, v Praze až osmdesát procent, ale naprostá většina lidí si pak ještě organizuje rozloučení se zemřelými sama. Říkáme všem: udělejte si to po svém, ale hlavně něco udělejte. Třeba si jen zapalte svíčku, ale nepodceňujte rituály,“ radí Gabriela Sommerová.

Fandí například projektu Ke kořenům, který dělá ekologické a přírodní pohřby. Nejčastěji je pořádá v Lese vzpomínek na Ďáblickém hřbitově, kde je možné uložit popel zemřelých ke kořenům památných stromů. „To je fantastický projekt. Čas od času se objeví někdo další mladý, kdo má

stejně jako my snahu měnit české pohřebnictví. Některé projekty se ale ukázaly jen jako další nános balastu. Třeba pohřební agentury, které se tváří jako pohřební služba, i když jen přeprodávají pohřby. A zákazníci ani neinformují, kdo jim ve skutečnosti pohřeb bude zařizovat. Jedna z nich například hlásá, že přináší do oboru digitalizaci a transparentnost. Na webu má ale u každého města zkopírované stejné recenze od paní Ivany a dalších, kteří měli krásný pohřeb zároveň v Praze, Říčanech i Ostravě,“ kroutí hlavou Sommerová.

O to větší radost jí ale dělají poděkování od jejích vlastních klientů. Rodinná firma zorganizuje ročně stovky pohřbů. Během pandemie covidu jejich množství mírně narostlo, ale pro Sommerovy to bylo náročné spíš z jiných důvodů. „Na pohřebnictví stát úplně zapomněl. Funebráci jezdili k zemřelým do rodin v karanténách,

ale nebyli bráni jako lidé v první linii. Neměli tak nárok si ani koupit ochranné pomůcky. Naštěstí jsem byla v pracovních skupinách na ministerstvu, kde se nám podařilo prosadit, aby tam pohřebnictví zařadili,“ vzpomíná Sommerová.

Chyběla navíc metodika, jak zacházet se zesnulými na covid, a tak si ji každá pohřební služba vytvářela sama. „Řekli jsme si: všechno radši vyhročíme, koupíme ty nejlepší dostupné pomůcky, ale naše lidi, kteří mají sami doma rodiny a děti, nevystavíme riziku. Navíc se neustále měnila nařízení, takže chvíli byl zakázaný výstav, pak byl zase doporučený. Na pohřbech mohlo být omezené množství lidí, které se ale neustále měnilo. Každý týden jsme tak rozloučení dělali jinak,“ popisuje Jan Sommer.

A jeho sestra k tomu dodává: „Pro mě osobně byly nejtěžší příběhy lidí, kteří k nám chodili. Jedna paní

například umístila maminku do domova důchodců, protože si myslela, že tam bude ve větším bezpečí. Jenže za dva týdny tam vypukl covid a maminka zemřela. Dcera ji předtím nemohla ani navštívit a navíc se musela vyrovnat se svým rozhodnutím. A každý den člověk mluvil s rodinami, které zažívaly něco podobného. Bylo to náročné, zároveň si ale uvědomuji, že třeba zdravotníci to měli ještě mnohem těžší.“

Většina české společnosti si podle Sommerových smrt nepřipouští, dokud se s ní sami nepotkají. „Lidé z ní mají strach a bojí se o ní mluvit. Ale je důležité si vlastní smrtelnost připustit. Nikdo z nás neví, kolik času zbývá jemu ani jeho blízkým. A jestli nás něco dennodenní setkávání se s konečností života naučilo, tak to, že ho máme každý opravdu jen jeden – alespoň v naší společnosti – a člověk by ho měl žít naplno každý den.“¹⁵